

ISSN 2181-9599

Doi Journal 10.26739/2181-9599

ЎТМИШГА НАЗАР

6 ЖИЛД, 12 СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ

ТОМ 6, НОМЕР 12

LOOK TO THE PAST

VOLUME 6, ISSUE 12

ТОШКЕНТ-2023

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Муртазаева Рахбар Хамидовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Джураева Нилуфар Далибаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон жаҳон тиллари университети

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD

Сагдуллаев Анатолий Сагдуллаевич
тарих фанлари доктори,
профессор, академик,
Ўзбекистон Миллий университети

Бобожонова Дилором Бобожонова
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон жаҳон тиллари
университети

Юнусова Хуршида Эркиновна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Аширов Адхам Азимбаевич
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Агзамова Гулчехра Азизовна
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Бурдиашвили Майя
тарих фанлари доктори,
Телави давлат университети

Кожакеева Ляззат Темировна
тарих фанлари доктори, доцент,
Хотин-қизлар давлат педагогика
университети

Аминова Азиза Марковна
тарих фанлари доктори, доцент,
Навоий давлат педагогика институти

Ульжаева Шохистахон Мамажоновна
тарих фанлари доктори,
Тошкент ирригация ва кишлоқ
хужалиғини механизациялаш
муҳандислари институти
Миллий тадқиқот университети

Дорошенко Татьяна Ивановна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Бабаджанова Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон давлат жаҳон
тиллари университети

Ширванова Тарана Амирага кызы
тарих фанлари номзоди, доцент,
Азербайдон давлат
иқтисодиёт университети

Гофоров Шокир Сафарович
тарих фанлари доктори, профессор
Самарқанд давлат университети

Эргашева Юлдуз Алимовна
Тарих фанлари доктори, профессор,
Қариши муҳандислик-иқтисодиёт
институти

Теймураз Ахалмосулишвили
тарих фанлари номзоди, профессор,
Телави давлат университети

Халикова Рахбар Эргашевна
тарих фанлари доктори, профессор,
Тошкент давлат техника университети

Ишанходжасва Замира Райимовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Эшов Боходир Жўраевич
тарих фанлари доктори, профессор
Қариши давлат университети

Махкамova Надира Раҳмановна
тарих фанлари доктори, профессор,
Тошкент ахборот технологиялари
университети

Кебадзе Мадонна
тарих фанлари доктори,
Телави давлат университети

Абдуллаева Яхшибека Атамуратовна
тарих фанлари доктори, доцент,
Нукус давлат педагогика институти

Мустафаева Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари доктори
Ўзбекистон Фанлар академияси

Ерметов Аваз Абдуллаевич
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Джоробекова Айнуэр Эшимбековна
тарих фанлари номзоди, профессор,
Қозогистон дипломатия академияси

Раҳмонкулова Зумрад Бойхуразовна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Расулов Абдуллажон Нуриддинович
тарих фанлари доктори, профессор
Наманган давлат университети

Ковалев Борис Николаевич
тарих фанлари доктори, профессор
Санкт-Петербург Тарих институти

Кобзева Ольга Петровна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Ауанасова Алима Мусировна
тарих фанлари доктори, профессор,
Қозогистон давлат тарихи институти

Бегалинова Калимаш Капсамаровна
фалсафа фанлари доктори, профессор,
Қозогистон Миллий университети

Хайдаров Муродилла Махмуталиевич
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Алиева Лале
тарих фанлари доктори,
Озарбайжон давлат университети

Санпова Камола Давляталиевна
тарих фанлари доктори, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Исмаилова Алмаз
тарих фанлари доктори,
Догистон мустақил университети

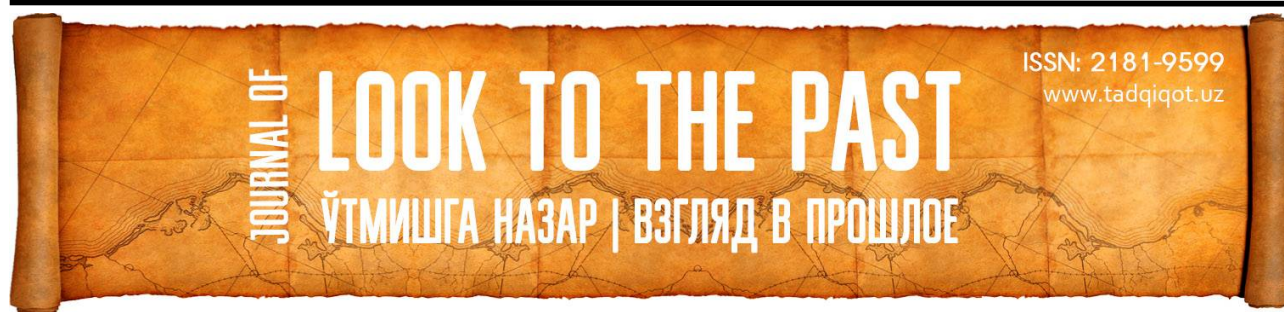
Иноятова Диларам Маниглиевна
Тарих фанлари доктори (DSc)
Ўзбекистон Миллий университети

Худайкулов Тулқин Дўстбобоевич
Тарих фанлари доктори (DSc)
Шаҳрисабз далам педагогика институти

Одилов Аброр Анварович
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Толибоева Нодира Одилжоновна
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон
жаҳон тиллари университети

1. Камола Саипова ТАССР АҲОЛИСИНИНГ МИЛЛИЙ ТАРКИБИНИНГ ЎЗГАРИШИ (1918-1924 йй.).....	4
2. Фаррух Ақчаев ГЛОБАЛЛАШУВ ЖАРАЁНЛАРИДА МИЛЛИЙ ВА ДИНИЙ АНЪАНАЛАРНИНГ ОИЛАВИЙ МАРОСИМЛАРДА САҚЛАНИШИ.....	13
3. Рўзибек Бабаев XX-XXI АСРДА ЖИЗЗАХ ВОҲАСИ АҲОЛИСИНИНГ ЭТНИК ТАРКИБИ ВА ЭТНОТОПОНОМИК ТАРИХИ (ЯНГИБОД ТУМАНИ МАТЕРИАЛЛАРИ АСОСИДА)....	23
4. Елена Гордеева ОБРЯД ЭКСКАРНАЦИИ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ: ИСТОРИЯ И ЭВОЛЮЦИЯ.....	29
5. Улугбек Мирзалиев СИРДАРЁ ВИЛОЯТИДА МЕХНАТ РЕСУРСЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ МАСАЛАЛАРИ (XX АСР 70-80 ЙИЛЛАРИ МИСОЛИДА).....	35
6. Sherbek Ravshanov XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA TURKISTONGA ROSSIYADAN KO‘CHIB KELGAN ANOLINING IJTIMOIIY TARIXI.....	42
7. Наргиза Сейтимбетова МИЛЛИЙ-МАДАНИЙ МАРКАЗЛАР – МИЛЛАТЛАРАРО МУНОСАБАТЛАРНИ МУСТАҲҚАМЛАШНИНГ ЗАРУР ШАРТЛАРИДАН БИРИ СИФАТИДА.....	50
8. Умиджон Тожибоев XIX АСР ОХИРИ - XX АСР БОШЛАРИДА ТУРКИСТОНДА ТЕАТР ВА УНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ.....	57
9. Икромжон Умаров XIX АСР ОХИРИ - XX АСР БОШЛАРИДА ҚАТАҒОНЛАРНИНГ ЖОЙЛАШУВИ ВА АНЪАНАВИЙ ХЎЖАЛИГИ.....	62
10. Раъно Уразова АВЕСТА ИЛОҲИЁТИДА ВАЗИФАЛАР ТАҚСИМОТИНИНГ “ТОҲЛАР” ВА “КЕНЖА АВЕСТА”ДА ИФОДАЛАРИ.....	73
11. Азизбек Холлиев XVII-XIX АСР БОШИДА РОССИЯДА ТАШҚИ ИҚТИСОДИЙ АЛОҚАЛАРНИ БОШҚАРИШ ТИЗИМИ.....	79
12. Феруза Шамукарамова А.Я. ЯКУБОВСКИЙНИНГ ЗАРАФШОН ВОДИЙСИНИ ЎРГАНИШГА ҚЎШГАН ҲИССАСИ.....	90

Рўзибек Бабаев,
Ички ишлар вазирлиги Сирдарё академик лицейи
тарих фани ўқитувчиси

XX-XXI АСРДА ЖИЗЗАХ ВОҲАСИ АҲОЛИСИНING ЭТНИК ТАРКИБИ ВА ЭТНОТОПОНОМИК ТАРИХИ (ЯНГИОБОД ТУМАНИ МАТЕРИАЛЛАРИ АСОСИДА)

For citation: Rozibek Babaev, ETHNIC COMPOSITION AND ETHNOTOPONOMIC HISTORY OF THE POPULATION OF THE JIZZAKH OASIS IN THE 20TH-21ST CENTURIES (BASED ON THE MATERIALS OF YANGIABAD DISTRICT). Look to the past. 2023, vol. 6, issue 12, pp.23-28

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10360789>

АННОТАЦИЯ

Мазкур мақолада юртимиз тарихида муҳим аҳамият касб этган даврни қамраб олган бўлиб, юртимизда қатағонлик йилларида фаолият юритган инсонларнинг тақдирлари, уларнинг ўз ватани учун жонларини фидо қилганликлари ёритилади. 1925-1936 йилларда фаолият юритган ота-боболаримиз тузумдан ўта оғир даражада азият чекканликлари, нафақат бойлар балки оддий деҳқонларнинг ҳам ушбу тузум ўз домига тортганлигини тарихий манбаларда, шахслардан ёзиб олинган оғзаки суҳбат жараёнларидаги маълумотларда, ўз даврида кулок қилинган инсонлар томонидан ёзиб қолдирилган кундаликларда ўз аксини топган. 1937-1938 йилларда миллатимизни гултожилари бўлган фан, маданият, давлат аппарати ходимларининг қатағон қилиниши тадқиқот доирасида маълум даражада ўрганилган.

Калит сўзлар: Жиззах воҳаси, Сангзор дарёси, этнос, этнопоним, тарихий манба, ўтроқ аҳоли, чорвадор аҳоли, Ховос тумани, Янгиобод тумани, миллий ҳудудий чегараланиш, маҳаллий ҳокимият, ўзбек уруғлари, лаҳжа, хунармандчилик, қишлоқ, диний арбоблар, анъана, тўй маросимлари, Нурота тоғлари, Уструшона.

Розибек Бабаев,
Преподаватель истории
Сырдарьинского академического лица МВД

ЭТНИЧЕСКИЙ СОСТАВ И ЭТНОТОПОНОМИЧЕСКАЯ ИСТОРИЯ НАСЕЛЕНИЯ ДЖИЗАКСКОГО ОАЗИСА В XX-XXI ВЕКАХ (НА МАТЕРИАЛАХ ЯНГИАБАДСКОГО РАЙОНА)

АННОТАЦИЯ

Данная статья охватывает период, который занимает важное место в истории нашей страны, освещает судьбы героев, действовавших в годы репрессий в нашей стране, тех, кто отдал свои жизни за свою Родину. Тот факт, что наши предки, действовавшие в 1925-1936

годах, очень сильно страдали от режима, что не только богатые, но и простые крестьяне были вовлечены в этот режим, отражен в исторических источниках, в записанных от людей устных беседах, в дневниках, записанных людьми, к которым прислушивались в свое время. Репрессии работников науки, культуры, государственного аппарата, являвшихся в 1937-1938 годах цветущими представителями нашей нации, в определенной степени изучались в рамках исследования.

Ключевые слова: Джизакский оазис, река Сангзор, этнос, этнопоним, исторический источник, оседлое население, скотоводческое население, Хавосский район, Янгиабдский район, национально-территориальное разграничение, местное самоуправление, узбекские роды, диалект, ремесла, село, религиозные деятели, традиция, свадебные обряды, Нурота горы, Уструшона.

Rozibek Babaev,
history teacher Syrdarya Academic
Lyceum Ministry of Internal Affairs

ETHNIC COMPOSITION AND ETHNOTOPONOMIC HISTORY OF THE POPULATION OF THE JIZZAKH OASIS IN THE 20TH-21ST CENTURIES (BASED ON THE MATERIALS OF YANGIABAD DISTRICT)

ANNOTATION

This in the article covers a period that occupies an important place in the history of our country, highlights the fate of the heroes who acted during the years of repression in our country, those who gave their lives for their homeland. The fact that our ancestors, who operated in 1925-1936, suffered very much from the regime, that not only the rich, but also ordinary peasants were involved in this regime, is reflected in historical sources, in oral conversations recorded from people, in diaries recorded by people who were listened to at the time. The repressions of workers of science, culture, and the state apparatus, who were flourishing representatives of our nation in 1937-1938, were studied to a certain extent within the framework of the study.

Index Terms: Jizzakh oasis, Sangzor river, ethnos, ethnotoponym, historical source, settled population, herding population, Khavos district, Yangiabad district, national territorial delimitation, local government, Uzbek clans, dialect, crafts, village, religious figures, tradition, wedding ceremonies, Nurota mountains, Ustrushona.

1. Долзарблиги:

Бугунги кунда тарихий-маданий минтақалар бўйлаб турли халқларнинг жойлашуви, миграцияси ва уларнинг миллий-маданий меросини тадқиқ этишда тарих, этнология, тарихий ономастика ва топонимия каби фан тармоқларининг соҳалараро тадқиқотлари долзарб аҳамият касб этади.

Ушбу мақола Ўзбекистон Республикасининг “Давлат тили тўғрисидаги” қонуни ҳамда 2011 йил 12 октябрда қабул қилинган “Географик объектларнинг номлари тўғрисида”ги Қонунида кўрсатиб берилган вазифаларни бажаришда, хусусан, ўзбек халқининг тарихий-маданий қадриятлари ҳамда мероси билан боғлиқ географик объектларнинг номларини муҳофаза қилишини таъминлаш, асоссиз ўзгартиришларнинг олдини олиш мақсадида олиб борилаётган ислохотларни амалга ошириш, Ўзбекистон Республикаси Ерgeoкадастр давлат қўмитаси Республика топонимика хизмати томонидан белгилаб берилган ҳуқуқий-меъёрий вазифаларни бажарилишида муайян даражада хизмат қилади.

2. Методлар ва ўрганилганлик даражаси:

Мақола умум қабул қилинган илмий усуллар – қиёсий-тарихий таҳлил, мантикий таҳлил, кетма-кетлик ҳамда тарихийлик, холислик тамойиллари асосида ёритилган.

Ушбу мавзуни ўрганиш бўйича, олимлар В.А. Никонов Е.М. Мурзаев, Йе.М.Поспелов, С.Қ. Қораев, З.Дўсимов, Т.Нафасов, У.Тўйчиев [1] кабиларнинг қатор илмий ишларида кўришимиз мумкин. Тадқиқотларда муаллифлар этнотопонимларнинг пайдо бўлиши масаласида турли фан тармоқлари айниқса этнография билан мустаҳкам боғлиқликда тадқиқотлар олиб борилиши самарали эканлигини таъкидлашган. Мавзу юзасидан шу вақтга қадар олиб борилган илмий тадқиқотлар ва адабиётларни, уларнинг мазмун ва мақсадидан келиб чиққан ҳолда қуйидаги тадқиқот натижаларида танишиш мумкин:

3. Тадқиқот натижалари:

Жиззах воҳасининг XX асрдаги топонимлари таркибига умумий бир назар ташланганда воҳа топонимларининг катта бир қисмини этнотопонимлар ва патронимлар ташкил этишини кузатиш мумкин. Фақат бу ҳолат воҳанинг барча ҳудудларида бир хил эмас. Жумладан, йирик шаҳарлар – Жиззах ва Зомин, Ғаллаорол, Фориш ўртача катталиқдаги – Дўстлик, Пахтакор, Мирзачўл каби шаҳарларда кўпроқ аҳолининг маиший турмуш тарзи (касб-кор, ҳунармандчилик) билан алоқадор жой номлари, воҳанинг қишлоқ ва овулларида, хусусан, Сангзор дарёсининг юқори, ўрта, қуйи оқими, дарёбўйи, дашт ва чўл ҳудудларида этнотопоним патронимлар нисбатан кўп учраши кўзга ташланади.

Тарихчи олим А.Маликовнинг таъкидлашича, бир қатор тадқиқотчиларга кўра, Ўзбекистондаги аҳоли масканларининг сезиларли бир қисми этнотопонимлардан иборат бўлиб, улар жойларга қараб 10 % дан 30 % гача бўлган миқдорни ташкил этади ва уларнинг анча қисми Жиззах воҳасига тўғри келади [2]. Хусусан, Жиззах воҳасида 2 мингдан кўпроқ аҳоли масканлари учраб, уларнинг катта бир қисмини этнотопонимлар ташкил этади. Жумладан, Жиззах вилоятида биз аниқлаганимиз 300 атрофида ўзбекча уруғ номлари билан боғлиқ этнотопонимларнинг учраши диққатга сазовордир. Ҳудуддаги бир неча туманда этнотопонимларнинг миқдори турли туман бўлиб воҳанинг тоғли туманларида этнонимлар кўпчиликти ташкил этади. Мас (Бахмал, Зомин, Ғаллаорол) Янгибод ва Форишда аҳолининг касб-кори ва ҳудуднинг географик ҳолатига доир топонимлар кўпроқ учрайди.

Айрим тадқиқотчилар Жиззах воҳасидаги топонимларнинг динамик ўзгаришини аниқлашга ҳаракат қилишган бўлиб, уларнинг аниқлашича, 1970 - йилларда Бахмал туманидаги аҳоли масканларининг 92,5% этнотопонимлардан иборат бўлиб, XXI аср бошларида уларнинг миқдори 45 % ни ташкил этган. Бу ҳолат асосан собиқ Совет ҳокимиятининг маҳаллий топонимларга нисбатан юритган сиёсат натижасида юзага келган. Ш.Бектурдиев, Э. Шодиев, М. Қаюмоваларнинг ёзишича: “Жиззах вилоятида 1000 га яқин шаҳар, қишлоқ ва шаҳарчалар мавжуд. Ойконимларнинг асосий хусусияти шундаки, шаҳар-қишлоқ номлари орасида уруғ-аймоқларнинг номлари ҳам катта ўрин тутаяди. Шаҳар-қишлоқ номларининг 1/3 қисми уруғ-аймоқ номларидан иборатдир. Масалан, 2001 йил маълумотларига қараганда, Бахмал туманида 100 дан ортиқ қишлоқ бор. Шундан қарийб 40% этнотопонимлардир. Бундан чорак аср олдинги маълумотларга кўра, Бахмал туманига кун ботар томонда қўшни бўлган Булунғур, Жомбой туманларининг жануби-шарқий қисмини ўз ичига олган 80 қишлоқдан 74 таси (яъни 92,5%) қорақалпоқларнинг қабила-уруғ номлари билан аталган эди [3]. Тадқиқотчиларнинг ушбу фикрларга қўшилган ҳолда шуни ҳам айтиб ўтиш керакки, улар томонидан келтириб ўтилган “Булунғур туманининг суғориб, деҳқончилик қилинадиган шимолий ярми билан қўшни Жомбой туманининг жануби-шарқий қисмини ўз ичига олган 80 қишлоқдан 74 таси (яъни 92,5%) қорақалпоқларнинг қабила-уруғ номлари билан аталган эди” мазмунидаги маълумотга қўшилиб бўлмайди. Хусусан, 80 та қишлоқдан 74 та қишлоқ номини қорақалпоқларнинг қабила-уруғ номлари билан тўғридан-тўғри боғлаш учун тўлақонли асос йўқ. Чунки худди шундай этнонимлар ўзбекларда ҳам учраб, бошқа вилоятларда шунга ўхшаш номлар билан аталувчи аҳоли масканлари мавжуд. Шунингдек, Самарқанд ва Жиззах воҳасида қорақалпоқ уруғлари анча катта миқдорни ташкил этса-да, улар кейинги бир-икки асрдан буён ўзларини ўзбек деб ҳисоблайди [4].

1980-йилларда тузилган хариталарда акс этган аҳоли масканлари номлари асосида Жиззах воҳасидаги тоғли туманларда этнотопонимлар нисбатан кенг тарқалганлигини

кузатиш мумкин. Шунингдек, XX аср Жиззах воҳаси жой номларининг сезиларли бир қисми патроним ва антропотопонимлар ташкил этишига гувоҳ бўламиз. Хусусан, келиб чиқиши асосан туркий, форсий, арабча ва қисман бошқа тиллар билан алоқадор ўнлаб жой номлари воҳанинг турли томонларига қарашли барча туманларда учраб, қайсидир туманларда бу ҳолат кўпчиликни ташкил этиши, қайсидир туманларда эса аксинча эканлиги кўзга ташланади. Масалан, Жиззах, Зомин каби шаҳарларда хўжа, эшон, хожи, шайх, мир, мулло каби диний тоифа вакиллариининг (мас. Эшонбулок, Парпихўжа, Эшонгузар, Муллабулок, Хўжа Бачча, Авлиё бово ва б. – Жиззах воҳаси қишлоқлари) номлари қатнашувчи жой номлари кўпроқ учраса [5], воҳанинг кўплаб туманларида эса бир қисми муайян бир шахс исми, бир қисми эса бирор уруғ номи (этноним)ни билдирувчи киши исмлари билан аталувчи аҳоли манзилларига дуч келамиз (мас. Бахмал тумани билан боғлиқ равишда келтирилган Эшматўп, Йўлдошбой, Қирқ чол, Шайбек топонимлари) [6].

Ушбу мақолада Жиззах вилоятидаги мавжуд барча туманларидаги қишлоқ номлари киритилишига алоҳида урғу берилди ва шарҳланиши бўйича суҳбатлар ўтказилиб, бошқа тадқиқотлар билан солиштириш орқали қиёсий таҳлил этилди. Жиззах вилоятидаги ҳозирги кундаги топонимлар қиёсий таҳлил қилинганда кўпгина топонимлар янги номлар билан алмаштирилганлигига гувоҳ бўламиз.

Жиззах вилоятининг Янгиобод тумани воҳанинг юқори қисмида жойлашган. Зомин ва Ховос туманлари билан бевосита алоқадорликда ривожланган. Бу ҳудудлардаги топонимларнинг этник жараёнлар билан боғлиқлиги, унинг тарихий таҳлилига аҳамият берсак, Янгиобод тумани XX- XXI асрнинг дастабки йилларида Сирдарё вилояти Ховос тумани таркибида бўлган. 1999 йилда ҳукумат қарори билан бугунги Янгиобод тумани ташкил этилиб Жиззах вилояти ҳудудида янги бир туман ташкил этилган. Бу ҳудуддаги яъни Ховос тумани ҳудудидаги аҳоли манзилгоҳларининг катта қисми турли этнос ва суб этнослар билан боғлиқ бўлган жой номларидан ташкил топган. Ушбу туман ҳудудидаги жами қишлоқ ва жой номларининг ўзгармаганлиги ва сақланганлиги алоҳида эътиборга молик, яъни бу ерда жой номларининг 65 таси этнотопонимлар, 11 таси антропонимлардан иборат, 18 таси янги номларнинг киритилиши билан боғлиқдир.

Бугунги Янгиобод тумани XX аср давомида 58 та қишлоқдан иборат бўлган, ҳозирги кунда 96 та қишлоқ бўлиб, ушбу жой номларининг 16 таси этнотопонимлар, 5 таси антропонимлардан, 18 таси географик ҳудуд ландшафтдан келиб чиққан номлар ва 22 таси янги номлардан иборатдир. Тайлоқ туманида “советча номлар”нинг нисбатан кўпроқ бўлишининг сабаби бу даврда ушбу туманда янги ўзлаштирилган аҳоли масканларининг ташкил топиши билан изоҳланади.

Советлар ҳукмронлиги даврида советча номлар бошқа ҳудудларга қараганда нисбатан кам номланган, жой номларининг ўзгартирилишига сабаб бўладиган омилларнинг ушбу ҳудудларда мавжуд эмаслиги, яъни аҳолининг зич жойлашганлиги, янги саноат корхоналари, янги ерларнинг ўзлаштирилиши каби омиллар нисбатан кам эканлигидадир.

Юқорида келтирилган маълумотлардан кўриниб турибдики, Жиззах воҳасидаги аҳоли масканларининг номланишида этник хусусиятлар анча катта рол ўйнайди. Уларнинг муҳим бир қисми ўзбек ва бошқа туркий халқларнинг шаклланишига катта ҳисса қўшган уруғ ва улар таркибидаги тармоқ уруғлар ёки тўпор (ёки тўп)лар билан чамбарчас боғлиқ. Шунингдек, уруғ тармоқлари ва тўпорларнинг номида патронимлар сезиларли бир қисмни ташкил этади. Бундан ташқари, бу тоифага юқорида келтириб ўтилганидек ижтимоий гуруҳлар билан боғлиқ номларни ҳам киритиш мумкин. Жиззах воҳасидаги бундай этнотопоним ва антропотопонимларнинг кўламига назар ташланса, улар бугунги Янгиобод туманида кўшни бўлган Зомин ва Ховос туманларига қараганда камчиликни ташкил этади. Янгиобод туманида эса кўпроқ жойнинг географик ҳолати билан боғлиқ жой номларининг салмоғи юқори эканлигини кўриш мумкин. Бироқ бу ҳулоса нисбий бўлиб, воҳадаги турли тоғли туманларда ҳам жойларга қараб бу нисбат фарқ қилиши, айрим туманларда улардан бирининг кўпроқ, бирининг эса нисбатан камроқ учраши пайқалади.

Воҳадаги аҳоли масканларининг сезиларли бир қисми антропотопоним ва ёки патронимлардан иборат бўлиб, уларнинг бир қисми муайян тарихий шахслар: мансаб эгалари (Мироббоши, Қозикент, Султоновул, Мирзабоши ва ҳ.к.), диний арбоблар (Шейит бово, Алмасўфи, Парпи ота, Парпи ойим, Ёр тўпи, Кўкота, Хўжабачча, Бўронхўжа, Эшонбулок), аҳоли масканини барпо қилган кишилар (Шайбек, Йўлдошбой, Мирзаарик, Абулқосим, Усмонсой ва ҳ.к.) билан алоқадор бўлса [7], бир қисми эса қайсидир бир йирик уруғнинг тармоқларидан бирининг номи (Парчаюз, Сарюиз, Уяс, Чубор, Шовшок, Алмантўп, Қорақўйли, Бойтўп, Бойбўта ва ҳ.к.) [8] моҳиятидадир.

4. Хулосалар:

Жиззах воҳаси топонимлари қарийб уч минг йил давомида минтақада юз берган ижтимоий-сиёсий ва этномаданий жараёнлар ҳосиласидир. Топонимларнинг, хусусан, этнотопонимларнинг шаклланишида минтақада содир бўлган миграцион жараёнлар ўз ифодасини топган. Янгиобод туманида топонимларининг катта бир қисми аҳоли масканларининг табиий-географик жойлашуви, территориал гуруҳ номи, ижтимоий гуруҳларга алоқадор, аҳолининг касб-кори билан боғлиқ бўлиши билан биргаликда воҳадаги жой номларининг сезиларли бир қисми этнотопонимлардан иборат бўлган.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. Никонов В.А. Этнография и ономистика //СЭ. 1971. – №5; Яна у. Введение в топонимику. М.: 1965; Мурзаев Э.М. Очерки топонимики. М.: 1975; Яна у.Тюркская этнотопонимия//Этническая топонимика. М.: 1987; – С. 32-61. Пospelov Е.М. Этноними в топонимика//Этническая топонимика. М.: 1987. – С. 5-13; Қараев С.К. Этнонимика. Ташкент. 1979; Географик номлар маъноси. Тошкент, 1978, Дўсимов З. Хоразм топонимлари Тошкент, 1985. Нафасов Т. Жанубий Ўзбекистон топонимиясининг этнолингвистик анализи. – Тошкент, 1985; Тўйчиев У. История расселения народов Узбекистана (по данным топонимии Зарафшанской долины): Автореф...канд. дисс. истор. наук.–Т.,1990. [Nikonov V.A. Ethnography and onomistics //SE. 1971. – No. 5; He again. Introduction to toponymy. M.: 1965; Murzaev E.M. Ocherki toponymy. M.: 1975; Again u.Turkskaya ethnotoponymy//Etnicheskaya toponymika. M.: 1987; - S. 32-61. Pospelov E.M. Ethnonymy and toponymy//Etnicheskaya toponymy. M.: 1987. - S. 5-13; Karaev S.K. Ethnonomics. Tashkent. 1979; The meaning of geographical names. Tashkent, 1978, Dosimov Z. Toponyms of Khorezm Tashkent, 1985. Nafasov T. Ethnolinguistic analysis of toponymy of South Uzbekistan. - Tashkent, 1985; Tuychiev U. Istoriya rasseleniya narodov Uzbekistana (po dannym toponymii Zarafshanskoy doliny): Autoref...kand. diss. desire Nauk.-T., 1990].
2. Караев С. Топонимия Узбекистана. – Т.: Фан, 1991. – С. 55; Маликов А. Тюркские этноними и этнотопоними долины Зерафшана... – С. 111. [Karaev S. Toponymy of Uzbekistan. - T.: Science, 1991. - S. 55; Malikov A. Turkskie ethnonymi and ethnotoponymy valley Zerafshana... - S. 111].
3. Бектурдиев Ш.Қ., Шодиев Э.Т., Қаюмова М. Зарафшон воҳасидаги жой номлари. Ўқув қўлланма. – Гулистон: ГулДУ, 2011. – 72 б. [Bekturdiev Sh.Q., Shodiev E.T., Kayumova M. Place names in Zarafshan oasis. Study guide. - Gulistan: GulSU, 2011. - 72 p].
4. Тўйчиев У. Этноними генеалогии этнографической группы «каракалпак» в топонимии Зарафшанской долины // Материалы конф. проф-преп. состава ТОГПИ. – Ангрен, 1980. – С. 78-80. [Tuychiev U. Ethnonymy genealogy of ethnographic group "karakalpak" and toponymy Zarafshanskoy valley // Materialy konf. Prof. Prep. sostava TOGPI. - Angren, 1980. - S. 78-80].

5. Сухарева О.А. Квартальная община позднефеодального города Бухары ... – С. 317, 368-375. Sukhareva O.A. Kvartalnaya obshchina pozdnefeodalnogo gorod Bukhari ... – S. 317, 368-375].
6. Қораев С. Ўзбекистон вилоятлари топонимлари / Масъул. муҳаррир: А. Муҳаммаджонов. – Тошкент: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2005. [Karaev S. Toponyms of regions of Uzbekistan / Responsible. Editor: A. Muhammadjanov. - Tashkent: National Encyclopedia of Uzbekistan, 2005].
7. Низомов А., Раҳимова Г., Расулова Н. Топонимика. Ўқув қўлланма (Тўлдирилган ва қайта ишланган иккинчи нашри). – Т.: «Шарқ», 2013. – 120 б. [Nizomov A., Rahimova G., Rasulova N. Toponymy. Study Guide (Completed and Revised Second Edition). - T.: "Sharq", 2013. - 120 p].
8. Бегалиев Н.Б. Ўзбек этнонимлари тарихидан. – Самарқанд: СамДЧТИ, 2004. [Begaliev N.B. From the history of Uzbek ethnonyms. - Samarkand: SamDChTI, 2004].

Tadqiqot.uz

ISSN 2181-9599

Doi Journal 10.26739/2181-9599

ЎТМИШГА НАЗАР

6 ЖИЛД, 12 СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ

ТОМ 6, НОМЕР 12

LOOK TO THE PAST

VOLUME 6, ISSUE 12

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Тадqiqот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000